

A német mint idegen nyelv oktatásának hatékonyságát meghatározó tényezők az általános iskolában

Dombosi Kornélia,¹ Bencéné Fekete Andrea²

Abstract   **The factors determining the effectiveness of teaching, German as the foreign language in primary school education:** motivating teaching, dramatization, children acting, dance, DIY and encampment abroad. The method of the foreign language teaching has changed during the last 30 years. The question of the foreign language teaching has not lost actuality, as we can experience that some of the students learn 9-10 years to reach the intermediate level in a language. The long-term motivations of the students are difficult to maintain, that is why my purpose was to find platforms and methods, which help to move forward the successful language teaching. I have put my research on the basis of observation. Most of my ideas were tested, and I used in my exercises.

Keywords   German as a foreign language, language teaching, primary school education

1. Bevezetés

Az elmúlt 30 év folyamán sokat változott, átalakult az idegen nyelv tanításának módszertana. A nyelvtanítás hatékonyságának kérdése nem vesztett aktualitásából, sőt, egyre inkább előtérbe került, hiszen azt tapasztalhatjuk napjainkban, hogy sok diák 9-10 évet is rá kell, hogy áldozzon a nyelvtanulásra, mire eljut a középfokú nyelvtudáshoz. A diákok ilyen hosszú idegig tartó motivációját igen nehéz fenntartani, ezért gyakorló nyelvtanárként céлом az volt, hogy olyan eljárásokat, módszereket, nyelvelsajátítási lehetőségeket keressek, melyek elősegítik a sikeres nyelvoktatást, melynek eredményeként diákjaink a gyakorlati életben is jól használható nyelvtudás birtokába jutnak. Fejlesztési javaslataimat nyelvtanári tapasztalatomra, saját intézményemben történő megfigyeléseimre alapoztam. Módszertani javaslataimat a német nyelvi órákon általános iskolában kipróbáltam, a gyakorlatban jelenleg is alkalmazom.

---

1 Intézmény: Kodály Zoltán Központi Általános Iskola
E-mail: dombosik@gmail.com

2 Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar
E-mail: fekete.andrea@ke.hu

A motivált nyelvtanulást elősegítő módszereimet a következőképpen csoportosítottam, s az alábbiakban bemutatom: A pedagógus egyéni fejlődésének lehetőségeit, az iskolán belüli tevékenységeket, valamint a városi szintű együttműködés lehetőségeit.

2. A pedagógus egyéni fejlődésének lehetőségei, a továbbképzések

A pedagógus akkor tud hosszútávon eredményesen dolgozni, ha elhivatott szakmája iránt, és önmaga is jól motivált. A gyerekek, a szülők, a vezetés felől érkező pozitív visszajelzések erőt adhatnak a további sikeres szakmai munkához. A nyelvtanár munkáját az instrukcionális-metodológiai szempontok szerint az alkalmazott módszerek, stratégiák határozzák meg (Balogh, 2000). Ezért, valamint a szakmai kiégés elkerülése miatt nagyon fontos a rendszeres *továbbképzéseken való részvétel*. A Grimm Kiadó minden évben rendez szótárbejelentőt, ami azért kiemelkedő jelentőségű, mert betekintést nyújt az új módszertani lehetőségekbe. A Klett Kiadó, a Hueber Kiadó is megjelenik a tanév folyamán az oktatási intézményekben, s ezeknek az előadásoknak azért van kiemelkedően fontos szerepe, mert ezeken a szakmai fórumokon szakmai német nyelvet hallgathatnak a gyakorlói nyelvtanárok. A Goethe Intézet nyári továbbképzései, melyet Pécsen és Baján rendeznek meg, egyhetes bentlakásos tanfolyamok. Különböző témákban és eltérő korosztályban tanító nyelvpedagógusoknak szólnak a továbbképzések. A kurzuson történő részvétel lehetőséget ad arra, hogy a pedagógusok is fejlesszék a szókincsüket. Erre kiválóan jó példa a technikai fejlődés hatására változó szókincs, az informatikában megjelenő új szavak és kifejezések. A találkozó kiváló fórum az új kollégákkal kapcsolat kiépítésére, valamint a tapasztalatcserére.³

2.1. Az eTwinning

A Testvériskolák Európában-projektekben való részvétel is elősegítheti a nyelvtanítás sikerességét. A pedagógusok az eTwinning munkafelületén online projektpartneret kereshetnek, de megtekinthetik a program többi résztvevőinek az eredményeit, ezenkívül fórumokba írhatnak, ahol európai kollégákkal szakmai tapasztalatcserére is lehetőség nyílik. Az eTwinning közösség tagjaként a tanárok lehetőséget kapnak az egész életen át tartó tanulásra, önmaguk is tanulókká válhatnak, akik folyamatosan fejlesztik képességeiket. A tanároknak alkalmuk nyílik szakmai kompetenciáik fejlesztésére, mert a projekt során ingyenes továbbképzéseken vehetnek részt, valamint workshopokra utazhatnak. Különböző típusú oktatási segédanyagok állnak a programban résztvevő tanárok rendelkezésére. Az eTwinning lényege, hogy egy iskolai csoport más országbeli csoporttal párt alkot, és egy kiválasztott témában közösen dolgoznak ki projekteket az információs és kommunikációs technológia (IKT) eszközeit használva. Ezáltal új szemzőgből ismerik meg Európát.

---

3 A nyári továbbképzésekről bővebb információ található a <http://www.goethe.de/mmo/priv/10916662-STANDARD.pdf>[2014.09.10.] webcímen

3. Az iskolán belüli tevékenységek

3.1. A dramatizálás

A dramatizálás nem új módszertani eszköz, de tapasztalatom szerint a kollégák egy része félve közelíti meg azt a területet. Kissé bátortalanok, ritkán használják, néhányan időpocsékolásnak vélik. Ám ennek oka az is lehet, hogy nem mernek változtatni egy adott szövegen vagy mesén. Amennyiben egy történet szereplőit megváltoztatjuk, vagy más korba helyezzük, vagy más helyszínt választunk, máris egy sokkal modernebb, a gyermekek számára érdekesebb, esetleg viccesebb meseszövéshöz juthatunk. A jó nyelvtanár nemcsak a nyelvtudás fejlesztésére törekszik, hanem a diákok szituációnak megfelelő mimikájának, gesztikulációjának alakítására is törekszik. Politzer (1969) a jó légkör megteremtését hangsúlyozza. Ehhez egy-egy mese, történet eljátszása remek lehetőségeket biztosít. Ezenkívül hozzájárul a szókincs fejlesztéséhez, a nyelvtani szerkezetek begyakorlásához, a kiejtés gyakoroltatásához. Ráadásul kiváló játék, hiszen szerepet játszani már kicsi koruktól szeretnek a gyerekek. Az alkalmazott nyelvtudásnak nagyon erős motiváló szerepe is van. Azok a gyerekek, akik cselekvő típusúak, vagy akik auditív úton könnyebben tanulnak, sokkal hatékonyabban sajátítják el az ismereteket. Ha a megtanult darabot a gyerekek más tanulóknak, pedagógusoknak vagy a szülőknek is előadhatják, az biztosan maradandó élményt, sikert jelent számukra. Nem szabad attól félni, hogy „elvesztegetett” ez az idő. Lehet, hogy kevesebb szót, kifejezést tanulnak meg a diákok ez idő alatt, de az a többlet, amivel nagyobb élményhez jutnak a diákok, sokkal meghatározóbb lesz a későbbiek során, mint az egyszerűen felolvasott és lefordított szöveg, több pozitív energiát szabadít fel a tanulóknak. Dörnyei (1998) motivációs modellje szerint, a diákok önbizalmának erősítése, a sikerélmény biztosítása nagyon fontos. A szerepjátszás erre kiváló teret biztosít. Fontos, hogy a pedagógus merjen meséhez, szépirodalmi művekhez nyúlni. Adott esetben egy mesét lehet aktualizálni, átalakítani. Jelen esetben egy példa kerül bemutatásra egy mese feldolgozásához, amelyet az iskola kulturális estéjére készülő diákok. A Planetino 2 című könyv segítséget nyújt egy történet feldolgozásához. A Szerencsés János című mesét dolgoztuk föl 5. osztályban. Mivel nem volt elég fiú az osztályban, ezért a főszereplő Hans helyett Hanna lett. Így született meg a „Hanna im Glück” mesefeldolgozás. A dal, a sok mozgás izgalmasabbá tette az órát, mire az igazi előadásra került a sor kiderült, hogy szinte minden gyerek nemcsak a saját, hanem a másik szerepét is kiválóan tudta.

3.2. OLIMA gyermekszínházi verseny

Ez a projekt átfogó, iskolai szintű, nem csak egy évfolyam diákjaira vonatkozik. Az Österreich Institut Budapesten rendezi meg minden évben általános iskolások részére az OLIMA gyermekszínházi versenyt. A versenyen a diákoknak német nyelvű darabokat kellett előadniuk. Lehet egy színdarabot vagy rövid történetet is választani. Az előadás időtartama 10 percen van meghatározva. A szövegeket előre megadja a szervezőbizottság, a téma minden évben változik: állatok, barátság, emberi kapcsolatok. A megadott darabokból kell egyet kiválasztani, és azt színre vinni. A pedagógusok, gyerekek szabad kezet kapnak a megvalósításban. Amennyiben jobbnak ítélik, változtathatnak a szövegen, a történeten. A neves szakemberekből álló zsűri az idegen nyelvi kiejtést, a rendezést, a díszletet, a színészi játékot értékeli. 2014-ben iskolánk csapata

indult a versenyen, ami olyan jól sikerült, hogy a három fődíj közül az egyiket és még két különdíjat tanulóink hozhatták haza. Különböző évfolyamról jöttek a gyerekek, ezért a történetek kiválasztásánál és a szereposztásnál is figyelembe kellett venni az egyéni képességeket, az eltérő életkori sajátosságokat. Ez igazi kihívás volt. Rengeteget kellett gondolkodni azon, hogyan lehet mozgalmassá tenni a darabot, adott pillanatban ki hova tegye a kellékeket, hogyan változzanak a helyszínek. A sikert az bizonyítja a legjobban, hogy a gyerekek lelkesek, s azóta is mondogatják, „jövőre is emegyünk”.

3.3. A vándorkofferek

A vándorkofferek további lehetőséget adnak a pedagógusnak a tanórák színesítésére, az oldott légkör biztosítására, a motivált tanulásra, a kooperatív technikák alkalmazására. A bőrröndök a Goethe Intézettől vehetők igénybe egy-egy hónapra. Háromféle kofferből lehet választani. 1. Spieleskoffer (játékbőrrönd), 2. Puppenkoffer (bababőrrönd), 3. Film- und Literaturkoffer (film- és irodalmi bőrrönd). Külön bőrrönd készült az 1–6., illetve 7–12. osztályos diákok számára.

A játék mindig jól bevethető, egyrészt motiváló szerepe miatt, másrészt *hangulatjavításnak, feszültségoldásként* is alkalmazható, de nem utolsósorban a csoportban való együttműködést, a kooperációt is fejleszti. A Spieleskoffer társasjátékokat, memóriajátékokat, dominókat tartalmaz. Ezek segítségével a szókincset, nyelvtant, a célnyelvi országokról szerzett információkat lehet bővíteni, ismételni. A játékok bármikor bevethetők az óra folyamán, amennyiben úgy érezhető, hogy az adott helyzetben ez pozitívan befolyásolja az óra menetét.

A *Puppenkofferben* két baba, Lotta és Fabian bújik meg, valamint mini projektek megvalósításához szükséges mellékleteket, kézikönyvet és kitzűzket is tartalmaz a bőrrönd. Az alsó tagozaton valószínűleg nagy sikere lenne a babáknak, melyek remek lehetőséget kínálnak a kicsiknek a szerepjátékokhoz.

A *Film- und Literaturkofferben* gyermek- és ifjúsági könyvek, CD-k, DVD-k, feladatlapok találhatók mindkét korcsoportnak külön-külön. A tanári útmutatók segítséget adnak a szövegek feldolgozásához, forgatókönyvet is mellékel a színdarabok eljátszásához. (Vándorkofferek, 2014)

3.4. Mozgás, tánc, barkácsolás, mint motivációs lehetőség

A gyerekek fizikai aktivitásigényének kielégítésére jó lehetőséget biztosít a tánc, a mozgás. Mozogni minden gyerek szeret, s ha ehhez hozzákapcsolódik, hogy a zenét is szeretik, akkor máris adódik egy további lehetőség: a sváb táncok tanítása. A pécsi nyelvtanári továbbképzés alkalmából lehetőség nyílt a sváb táncok tanulására. Természetesen egyszerű lépésekből álló, általában játékos páros táncok tanítása célszerű az iskolában.

A táncon kívül a dalok szövegét is megtanulják a gyerekek, s megismerkednek a néptáncal, egy másik kultúrával. Kiváló lehetőség a motivációra, mert kielégíti a gyerekek mozgásigényét, valamint az idegen nyelvet más aspektusból közelíti meg, és a diákok motivációja a változatossággal könnyebben fenntartható. Dörnyei (1997) szerint a motiváció fenntartása a hatékony tanulás feltétele. A társas stratégiák, az érzelmi stratégiák egyaránt fejleszthetők. Az auditív típusú tanulók is sikerhez juttathatók, mivel a dalszövegeken keresztül jobban el lehet sajátítani a nyelvi formákat.

3.5. Német anyanyelvű vendégek meghívása

A motiválási területeket tekintve egy célnyelvi országból érkező vendég meghívásával több célt is meg tudunk valósítani. Érdekessé tehető az óra, növelhető a diákok önbizalma, betekintést nyerhetnek a célnyelvi kultúrába. Egy alkalommal sikerült egy Hamburgból származó fiatal meghívunk az iskolába, aki itt, Kaposváron töltötte a gyakorlati idejét. A találkozásra kérdésekkel készültek a gyerekek, de kis idő után már bátrabbak lettek, s próbáltak önállóan is kérdezni, beszélgetni. Egy ilyen alkalom valódi nyelvtanulási szituációt biztosít, sikerélmény nyújt.

3.6. Német nyelvi tábor

Az elmúlt év tavaszán Németországba, Waldkirchenbe szervezett az iskola német nyelvi tábort. Mivel egy iskolából nem volt elég jelentkező, ezért másik intézményekben is meg lett hirdetve a kirándulás. Az egy hét alatt délelőttönként német anyanyelvű tanárok foglalkoztak a gyerekekkel két csoportban. Délutánonként a magyar nyelvtanárok szerveztek programokat. Hauzenbergben a gránitkiállítását tekintették meg, Geyersberben a Glashüttében az üvegfúvással ismerkedtek a gyerekek. Meglepetés volt, hogy saját maguk is kipróbálhatták a tevékenységet, miközben egy igen speciális területen bővült a szókincsük. Kropfmühlben grafitbányába látogatott a csoport, ahol interaktív utazáson tanulmányozták a grafit keletkezését. Passau nem volt messze a szállástól, így az egyik nap hajóútonvettek részt a gyerekek. Sétáltak az óvárosban, megkoszorúzták Gizella sírját, s a három folyó találkozását is megnézték. Egy délután városismereti vetélkedő került megrendezésre Waldkirchenben.

A NAT szerint az idegen nyelvi ismeretek közvetítése során az egyik legfontosabb cél az interkulturális kompetencia fejlesztése. Azaz a gyerekek legyenek képesek a saját kultúrájuk és más kultúrák közti különbségek, hasonlóságok felismerésére. Váljanak nyitottá egy másik kultúra iránt. Az idegen nyelv oktatásának alapelvei közé tartozik a saját és más kultúra értékeinek megértése és megbecsülése. A NAT célrendszerében hangsúlyozza a kommunikatív kompetencia kialakítását.

A megkérdezett nyelvtanárok tapasztalatai azt igazolták, hogy az a három iskolai németóra, amely az egy hét alatt „elmaradt”, nem elmaradást, hanem éppen hogy több órát jelentett a valóságban. A tábor pozitívuma még, hogy lehetőséget biztosított anyanyelvű német személyekkel való kommunikációra, az idegen nyelvhez való pozitív attitűd kialakítására. A látogatás a célnyelvországba kiemelkedő jelentőségű a motivációban, mivel sikerélményt biztosít a nyelvtanulók számára. Valós élethelyzetben érezhetik át a nyelvtudás fontosságát. Az órán tanult szituációk teszik lehetővé azt, hogy német emberekkel beszélgethessenek Németországban.

4. Összegzés

A megfigyelések arra hívták fel a figyelmet, hogy a tanulóknak e felgyorsult világban folyamatosan új ingerekre van szüksége ahhoz, hogy érdeklődésük fennmaradjon. Korsztályonként más-más motivációs elemet igényelnek. A német mint idegen nyelv tanítása során, ha törekszünk a szóbeli megjelenítést *képi és mozgásos formákkal kombinálni, valódi élményekkel megerősíteni*, akkor a tanítás hatékonysága javulni fog. A hosszú ideig tartó idegennyelv-tanulási motiváció akkor tartható fenn sikeresen, ha építünk azokra a lehetőségekre, melyeket a személyes tapasztalatok, élmények adnak.

Úgy vélem, ha a fenti javaslatok egy részét sikerülne megvalósítani a tanév folyamán, akkor az kihatna a további eredményekre. A gyerekek sikere elvezetne oda, hogy egyre többen jutnának jól használható nyelvtudás birtokába, hogy egyre több diák választaná a német nyelvet az általános iskolában.

Felhasznált irodalom

- Dörnyei Zoltán 1997. Nyelvtelenség, in: Báthory Z. – Falus I. (szerk.): *Pedagógiai lexikon*, II. kötet. Budapest: Keraban, 637–638.
- Dörnyei Zoltán 1998. Motivation in second and foreign language learning. *Language Teaching*. 31. sz. 117–135.
- Balogh László 2000. Tanulási stratégiák és stílusok, a fejlesztés pszichológiai alapjai, Debrecen: Debreceni Egyetem 5-8.p.
- Politzer, R. – Weiss, L. 1969. *The successful foreign – language teacher*. Philadelphia, [2013.08.29.] >UHR:http://janus.ttk.pte.hu/tamop/tananyagok/nyelv_elsajattas/45_az_idegennyelvtanuls_tants_humn_tnyezi.html
- Goethe Institut: Vándorkofferek <http://www.goethe.de/ins/hu/bud/lhr/mat/wak/huindex.htm> [2014.03.10.]